

ESS1 – 2. Program

**Usposabljanje strokovnih delavcev za uspešno vključevanje
otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami v vzgojo
in izobraževanje 2008 – 2011**

**Uvajanja koncepta učne težave v osnovni šoli s
pomočjo inkluzivnih timov**

PRILAGAJANJE OKOLJA UČENCEM Z UČNIMI TEŽAVAMI

Mag. ANDREJA JEREB

Spregovorili bomo o načinu delovanja šole, ki ključno pripomore k napredku otrok še posebno otrok z učnimi težavami, ne le na akademskem, temveč tudi na vseh drugih področjih osebnostnega razvoja (socialnem, čustvenem....). Proučevanje pomena učnega okolja v svetu je staro že dobro desetletje. Dovolj dolgo, da nas prve opravljene evalvacije prepričajo, da je vzpostavitev kar najbolj učinkovitega in pozitivnega učnega okolja za šolo ključnega pomena pri njenih prizadevanjih pomoči učencem z učnimi težavami.

Mnogi učenci z učnimi težavami se slej ali prej znajdejo v osebni stiski, ki jo slabe ocene le še povečujejo. Večkrat doživljajo čustvene stiske (strah, nesprejetost pri starših, posmehovanje s strani vrstnikov, sram, manjvrednost), kar še poveča neuspešnost in vodi v še bolj kompleksne posledice (izostajanja iz šole, kazniva dejanja...). Otroci, ki imajo učne težave pogosto iščejo pozornost (čtetudi na neprimeren način) in poskušajo zabrisati stisko, s katero se srečujejo tekom učenja. Ti učenci pogosto iščejo potrditve drugje (v športu, interesnih dejavnostih ali pa v »klapah« - pri vrstnikih, kjer učenje nima velike vrednosti in celo tekmujejo v prestopanju predpisanih mej in zakonov). Učne težave pogojujejo neuspeh in pri večini učencev z učnimi težavami se pojavi negativna samopodoba, kar vodi v še večji neuspeh in v izgubo motivacije in volje do učenja. Starši ponavadi zaprosijo za pomoč na šoli, otroku priskrbijo inštruktorje, a kljub vsej pomoči rezultati večkrat niso razveseljujoči, še manj pa trajni.

Dosti bolj celostno, predvsem pa preventivno in kurativno hkrati, zmore na učenca vplivati pozitivno učno okolje v šoli. Zadnje desetletje se številne šole po svetu lotevajo najrazličnejših programov, ki ves trud vlagajo v spreminjanje učnega okolja učencev na šoli. Le-to mora biti varno, predvidljivo, stalno, pozitivno in fleksibilno in nenehno slediti rasti učencem. Tako učno okolje je lahko v veliko pomoč učencem ne le pri dojetanju šole kot institucije in znanja, ki naj bi ga pridobili, temveč marsikomu predstavlja drugi dom. Šola in odnosi v njej bi morali postati zgled vsakemu učencu, predvsem tistim, ki nimajo drugih zgledov pozitivnih in funkcionalnih zrelih odnosov med ljudmi. Otroci in mladostniki preko odnosov spoznavajo sebe in se učijo na boljše načine sporazumevati z drugimi. Prav zato je učinkovito učno okolje za učence tako zelo pomembno, saj se ob pozitivnih odnosih v razredu in v šoli hitreje zberejo in motivirajo za šolsko delo, si medsebojno pomagajo, spodbujajo in hitreje učijo. Tako učno okolje potrebno ustvarjati od vstopa v šolo ter nenehno graditi vsak šolski dan.

Šola je avtonomna pri načrtovanju in izvajanju dejavnosti, ki temeljijo na oblikovanju učinkovitega učnega okolja, v katerem bodo učenci uspešno zadovoljevali svoje temeljne telesne, duševne, čustvene, socialne potrebe in razvijali svojo samostojnost ter odgovornost.

Učno okolje šole predstavlja skupek fizičnega okolja (opremljenost in urejenost šole, razredov, dostopnost najrazličnejših pripomočkov za aktivno učenje) ter šolske klime (vseh odnosov znotraj šole, ki jih skupaj ustvarjajo vodstveni, svetovalni in pedagoški delavci ter starši in učenci) v vzgojno-izobraževalnem procesu.

Fizično okolje (šola, razredi) naj bo tako, da učence kar najbolj usmerja k učenju. Učilnice naj bodo urejene, opremljene s pripomočki, potrebnimi za poučevanje z uporabo kar največ čutov, v matičnih učilnicah razreda naj bodo na vidnem mestu z učenci oblikovana in sprejeta razredna pravila, po učilnicah posameznih predmetov naj bodo na vidnem mestu napisane strategije uspešnega učenja tistega predmeta ali pa bolj specifične, npr. strategije uspešne priprave na preverjanje znanja, reševanja domačih nalog, za boljšo zbranost pri pouku itd. Fizično okolje naj bo tako, da učence zbere za delo, naj bo urejeno, izbrane barve učilnice naj pripomorejo k dobremu počutju učencev in učitelja, gradiv v učilnici naj ne bo preveč, da ne bodo preusmerjala pozornost nanje, tudi učitelj naj jih prepogosto ne menja. Zelo pomaga, če razred svojo matično učilnico opremi sam: tako se bodo v njej učenci dobro počutili, jo sprejeli kot svoj prostor, za njeno urejenost tudi odgovorno skrbeli in morda sami dajali celo ideje za zanje primernejšo ureditev učilnice ter pri tem tudi aktivno sodelovali.

V pozitivnem šolskem okolju se učenci počutijo varne, sprejete, so uspešni (glede na lasten napredek), ustvarjalni, iniciativni ter upoštevajo omejitve, ki jih postavlja skupnost, so bili seznanjeni ali celo sodelovali pri njihovem oblikovanju in so jih tudi sprejeli. Te aktivnosti temeljijo na kakovostnem organiziranju učenja, vzajemnem spoštovanju, odgovornosti in visokih pričakovanjih na področju učenja in medsebojnih odnosov.

Učinkovito in spodbudno učno okolje je toliko pomembnejše za učence z učnimi težavami, ki imajo praviloma nižjo samopodobo in slabše obvladajo strategije samostojnega učenja in obvladovanja problemov prilagajanja šolskim zahtevam. Učinkovito učno okolje jim preko doživljanja sprejetosti in stalne angažiranosti v procesu učenja pomaga usvojiti strategije za uspešno učenje in aktivno sodelovanje,

dvigne motivacijo za učenje in ustvarjanje pozitivnih odnosov. Boljši učni rezultati, ki praviloma temu sledijo izboljšajo tudi njihovo samopodobo in občutek kompetentnosti.

Zakaj je spodbudno učno okolje temelj učno vzgojnega procesa na šoli:

- je primarno okolje za preprečevanje negativnih odnosov, vedenj in praks,
- omogoča enake možnosti za vse učence, saj je celostno in raznoliko s čimer pomaga vsakemu učencu na njegov način dojetja, učenja in sodelovanja,
- vsi zaposleni v šoli in v njej sodelujoči (učenci) imajo pravico, da se v šolskem okolju dobro počutijo,
- dviga motivacijo in s tem lažje učenje in poučevanje, višja akademska učinkovitost,
- večje osredotočenje na učenje in sodelovanje,
- zaradi sodelovanja vseh učinek subsidiarnosti – delitev odgovornosti za manjša področja,
- osebna rast zaposlenih višja čustvena, socialna in sistemska inteligenca, večje zadovoljstvo pri delu, boljši zgled učencem,
- boljše počutje, višja samopodoba, višji akademski dosežki, boljši celostni osebni razvoj učencev,
- učitelj sam ob pomoči učencev določi probleme in določijo prioritete ter načine reševanja – vključenost vseh povečuje odgovornost vseh, kar hkrati zmanjšuje slabe vedenjske in učne vzorce,
- zmanjšuje vedenjske probleme v razredu in deluje preventivno, ob primerih konfliktov ponuja učinkovite načine razreševanja (npr. mediacija...).

Norveški LP model

Eden izmed zanimivih projektov glede izboljševanja učnega okolja je na prelomu tisočletja z namenom zmanjševanja vedenjskih težav na šolah na Norveškem razvil prof. Thomas Nordahl. Poimenoval ga je LP (*learning environment and pedagogic analyses*) model¹. Poudarja močno povezanost med vedenjem učencev in njihovimi akademskimi dosežki ter različnimi dejavniki v šoli, kot so odnosi med učenci, med učitelji in učenci, doživljanje učencev in njihove vloge v šoli, sodelovanje staršev v šoli itd. Model nudi

---

¹ <http://oecd-sbv.net/Templates/Article.aspx?id=367>

šolam oporo za sistematično vzpostavljanje spodbudnih odnosov na šoli v želji po znižanju vedenjskih problemov v razredih ter posledično višjih akademskih rezultatov. Izpopolnjen model so leta 2008/2009 uvedli na kar 278 danskih šol z okoli 100 000 učenci.

Iz že opravljenih analiz in evalvacij so ugotovili, da so zastavljen cilj dosegli, saj se je na preizkušeni šolah statistično pomembno izboljšala celotna šolska klima, z njo pa tudi akademski dosežki²:

- učenci so pridobili boljše socialne spretnosti, večjo samokontrolo, bolj so začeli sprejemati postavljena šolska pravila in postali bolj samozavestni,
- učenci so postali mirnejši, zabeležili so manj vedenjskih motenj med poukom, vzdušje v učilnici je bilo bolj delovno,
- dramatično se je znižalo nasilje med učenci,
- odnosi med učitelji in učenci so se izboljšali,
- izboljšali so se tudi odnosi med učenci,
- izboljšala se je šolska kultura,
- izboljšalo se je sodelovanje med učitelji,
- starši so bili srečnejši z informacijami iz šole in po pogovorih z učitelji,
- testirane ocene pri treh predmetih so bile od pol do ocene višje.

Preko omenjenega modela dokazujejo pomembnost relacij v šoli, ki so ključne za učinkovito in spodbudno učno okolje³:

- odnos učitelj – učenec,
- medvrstniški odnosi,
- vrednote šole, njene vizije,
- vodenje šole, ravnateljevanje,
- vodenje razreda,
- sodelovanje med učitelji,
- entuziazem, motivacija in trud pri delu,
- sodelovanje med domom in šolo.

Model se je v osmih letih preverjanja v praksi izkazal za učinkovitega tudi zato, ker je⁴:

---

² <http://eldhusetfagforum.no/lp-modellen.htm>

³ <http://oecd-sbv.net/Templates/Article.aspx?id=367>

- izhajal iz potreb učiteljev samih, ki so sami določili, na katerem področju želijo izboljšati delo v razredu,
- zahteval nenehno sodelovanje med učitelji z rednimi srečanji, supervizijami, in omogočal izmenjavo materialov in izkušenj dobre prakse,
- zahteval uvedbo učeče se šole, kjer so tudi učitelji postali učenci lastne prakse in s tem največji zgled učencem,
- delo izhajalo iz ustaljene prakse učiteljev samih in ne zgolj iz teoretičnih okvirov, napisanih zunaj šolskih sten,
- omogočal nenehno internetno podporo vsem sodelujočim v projektu, tako glede izobraževanja kot svetovanja in pomoči,
- zahteval redne mesečne evalvacije in sprotno spreminjanje zastavljenih načinov pomoči, da bi mogli bolje doseči določen cilj.

V nadaljevanju želim izpostaviti in podrobneje predstaviti nekaj elementov, ki bi mogli ključno pomagati k izboljšanju učnega okolja.

IZBOLJŠEVANJE ODNOSA MED UČITELJEM IN UČENCEM

Poučevanje ne more več biti enostranski proces, pri katerem učitelj kot tisti, ki znanje poseduje, le-tega posreduje učencu, ki znanja nima in mora ta prenos znanja samo sprejeti, si ga zapomniti in ga kasneje dokazati tako, kot to učitelj zahteva. Gre za **obojestranski proces učenja, kjer sta oba hkrati učitelj in hkrati učenec**. Gre za **idejo učeče se šole**, v tujini poznano že skoraj tri desetletja, ki si v slovenski prostor šele utira pot.

Zadnja leta se ideja učeče se šole nadgrajuje z idejo **sistemske inteligence**, ki je definirana kot instiktivna sposobnost videti globljo strukturo sistema, organizacije ter prevzemanje posameznikove odgovornosti za aktivno udeležbo v želji po izboljšanju delovanja sistema.

Vsi zaposleni na šoli so torej poklicani ne le k zagotavljanju za učenje in poučevanje najboljših odnosov na šoli, temveč celo **poklicani k izboljšanju delovanja šole kot sistema**. Še več, k temu naj bi stremeli vsi uporabniki šole in zaposleni v njej. To pa je precejšnja sprememba v paradigmi poučevanja in poslanstva učitelja, ki ni več zgolj

---

⁴ <http://eldhusetfagforum.no/lp-modellen.htm>

izvajalec vzgojno-izobraževalnega procesa, temveč njegov aktivni ustvarjalec, ki s svojim zgledom tudi učence vabi k soustvarjanju takšne razredne in šolske klime, ki je vsem v zadovoljstvo. To se kaže v napredku prav vsakega učenca, ne le na poti usvajanja vedno več znanj, temveč - kar je celo pomembnejše - odkrivanja in osebnega zorenja tako kot posameznika kot aktivnega člana šolske skupnosti.

Učitelj mora biti učenčev zaveznik, ga spoštovati takega, kot je, z vsemi njegovimi talenti in šibkimi področji ter hkrati prevzeti dano mu odgovornost, da pomaga učencu doseči izbran in zahtevan cilj tekom šolanja, mu omogoča in ga spodbuja h kar najbolj skladnemu osebnemu razvoju.

Veliko je prizadevanj za nudenje različnih virov pomoči učencem z učnimi težavami, malo te pomoči pa v resnici poteka obojestransko, se pravi, da je **učenec obravnavan kot partner v procesu pomoči, ki skupaj z učiteljem in svetovalnim delavcem ugotavlja naravo ter posledice svojih učnih težav in sodeluje pri sprejemanju ukrepov pomoči.** Učenec naj bi v osebi, ki mu nudi pomoč, videl predvsem pomočnika, ki mu resnično lahko zaupa svoje učne težave in na katerega lahko trdno računa, da ga bo spodbujal in skupaj z njim raziskoval vedno nove poti k večjemu znanju. Učenec sebe najbolje pozna in dobi pomembno izkušnjo lastne definicije znanja ali neznanja, odkrivanja sebi najprimernejšega načina učenja, ki mu bo omogočil doživeti uspeh. Aktivno učenje pa je že desetletje priznано kot najboljša metoda osvajanja v človeka zasidranega znanja.

Končno je treba pri vsakršnem poučevanju, toliko bolj pri delu z učenci z učnimi težavami, upoštevati elemente postmoderne, ki zahtevajo **spoštljivo ravnanje z edinstvenostjo vsakega učenca, odkrivanje učenčevih sposobnosti** skupaj z njim, najprej njegove talente, močna področja, ozaveščanje o udeležnosti in deležu učitelja v dvosmernem procesu učenja⁵.

Za učence z učnimi težavami so večkrat priporočene določene prilagoditve, drugačen pristop k učenju, pri posredovanju in preverjanju znanja. Pa vendar niso drugačni le učenci, ki imajo učne težave. Prav vsak učenec se razlikuje od drugega, ne le po svojih dosedanjih življenjskih izkušnjah, talentih, zanimanjih, svojih šibkih področjih, značaju in

---

⁵ Čačinovič Vogrinčič G. (2008). *Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor*. Ljubljana. Zavod za šolstvo. Str. 14

še bi se dalo naštevati. Idealen bi torej bil **individualen pristop učitelja**, ki bi omenjeno različnost, ki pomeni bogastvo in edinstvenost vsakega učenca, znal in zmožel kar najbolj upošteval in nadgrajeval. To se zdi kot neuresničljiv ideal ob tako številčnih razredih, pa vendar je možno tudi v različnih oblikah skupinskega dela vloge članov skupine razdeliti skladno z motivacijo, predznanjem, sposobnostmi in željami posameznega učenca. S tem bi lahko prav vsak učenec začutil svoj dejaven prispevek k izdelku celotne skupine. To pa je za otroka z učnimi težavami, ki se večkrat doživlja manjvrednega in zapostavljenega v skupini vrstnikov, pomembna izkušnja pridobivanja samozavesti in učenje sodelovanja.

Učitelj naj bi bil na razpolago vsakemu učencu, ki potrebuje pomoč, pri čemer mora preceniti, kateri učenec potrebuje koliko pomoči, koliko časa in kakšno vrsto pomoči. Mnogi šolsko delo bolj zagnano nadaljujejo že ob izrečeni spodbudi, drugi potrebujejo občutek, da jim učitelj zaupa, izrazi prepričanje, da so kos zastavljeni nalogi. Spet tretji morajo znova osvežiti osnovne spretnosti reševanja neke naloge, četrtem gre lažje, če imajo pred seboj primer reševanja naloge ali že izdelane povzetke ključnih poudarkov snovi. Nekatere mora učitelj samo spomniti, kako so se naloge lotili v šoli, spet drugim je lažje, če nalogo rešijo skupaj s svojim sošolcem. Ključno pri tem je, da je **učitelj pozoren na zmožnosti in znanje vsakega učenca ter vsakemu nameni tisto vrsto pomoči, ki mu bo najbolj pomagala na poti uspešnega učenja in samostojnega reševanja nalog.**

Pomembna spretnost pri poučevanju je dovoljevanje in **spodbujanje divergentnega mišljenja**. Učitelj naj dovoli vsakemu učencu razmišljati na svoj način in svobodno izraziti njegovo predhodnjo izkušnjo s snovjo, v kateri se lahko prepozna še kateri izmed vrstnikov. Iz učenčeve izkušnje izhajajoča razlaga snovi je pomemben dejavnik tako pri nadgrajevanju predhodnega znanja kot pri dvigu učenčeve motivacije za učenje. Pomembna je odprtost za morebitni drugačen pristop učenca k reševanju naloge, če le-ta vodi do pravilnega rezultata.

Odkar poznamo različne učne tipe, vemo, da se nekateri učenci hitreje in bolje naučijo ob označevanju ključnih definicij neke snovi, spet drugi si odlično zapomnijo učiteljevo učno razlago, tretji se največ naučijo preko v šoli izvedenih poskusov ali narejenih izdelkov.

Vsak učenec ima svoj način učenja in to mora učitelj dovoljevati. Tudi stopnjo doseženega znanja lahko učitelj preveri na različne, za vsakega učenca najprimernejše načine, pri čemer išče učenčevo znanje in vrednoti napredek.

Učenci v šoli so izredno pozorni na odnose, ki jih učitelji vzpostavljajo do njih, in še toliko bolj na reakcije učiteljev do njih. **Učitelj mora imeti do učencev pravičen odnos, kot tudi v učencih samih spodbujati občutek za pravičnost,** pri čemer pravičnost marsikdaj ne pomeni enakega učiteljevega odziva ob podobnih reakcijah ali dosežkih učencev.

Ena najpomembnejših učiteljevih spretnosti je njegovo **empatično dojemanje razmišljanja učenca na učenčev način.** To je zelo zahtevna naloga ne le, ker učitelj poučuje večje število učencev, temveč tudi iz čustvenega vidika učitelja. Po drugi strani pa mu lahko bistveno pomaga pri razumevanju doživljanja učenca, kar lahko pozitivno izkoristi s prilagoditvijo svojega odnosa, mogoče tudi načina poučevanja ali za učenca najboljšega stila nalog za napredovanje v znanju. Ko učenec doživi, da učitelj verjame vanj in si prizadeva najti za učenca najbolj učinkovito pot do znanja, da se upošteva njegovo drugačno dojemanje, izražanje in dokazovanje znanja, se lahko v učencu prebuditi mnogi potenciali.

Morda je za koga šola edini varen in ljubeč kraj, kjer se lahko nauči biti sprejet in uspešen. Samozavest in občutek lastne vrednosti sta najpomembnejši lastnosti, ki ju lahko vcepimo našim učencem. Samo ljudje, ki se cenijo, so pripravljeni sprejeti odgovorna tveganja in postati odgovorni posamezniki v naši družbi.

Učenci napredujejo, če so kos zastavljenim nalogam. **Dober učitelj dobro pozna svoje učence in jim zna postopoma povečevati zahtevnost nalog.** Pripraviti učenca za težje naloge je pomembna naloga učitelja, pri čemer naj stremi k doseganju učenčevega optimuma znanja in sposobnosti in ga ne primerja z drugimi učenci, temveč vrednoti napredek glede na učenčev trud, zmožnosti ter napredek pri doseganju predpisanih znanj. S tem, da učitelj nauči učenca zastavljati si lastne dosegljive cilje in načrtovati lastni napredek, mu pomaga, da se nauči nadzorovati svoje življenje, načrtovati prihodnost, se odločati ter postati odgovoren za lastne odločitve.

Res da se v šoli vrednoti le napredovanje v znanju posameznega učenca, vendar vključuje šola kot sistem daleč obsežnejše naloge. **Smisel šolanja je tudi v kar najboljši pripravi mladega človeka na življenje,** kar vključuje tako skrb za

vzpostavljanje ustvarjalnih odnosov ter razvoj vrednot, kar bo ključno vplivalo na etične odločitve pri ravnanju itd. Gre torej za **celosten pristop pri delu v šoli**, ki daleč presega nalogo poučevanja in vstopa v vzgojni odnos, ki je bil desetletja v šolstvu na slovenskem prezrt, uspešne šole v tujini pa ga večkrat postavljajo ob bok akademskim prizadevanjem pri izobraževanju. S tem upoštevajo že dokazano dejstvo, da je manjšina življenjske uspešnosti odvisne od posameznikovega strokovnega znanja, večina pa od stopnje njegove osebne rasti, razvite čustvene, socialne in systemske inteligence.

Zahtevna naloga za vsakega učitelja je **sprejemanje vsakega učenca takega, kot je**, z njegovimi talenti, močnimi področji ter njegovimi slabostmi. Seveda bo **dober učitelj stremel h kar najboljši izkoriščenosti kar največ otrokovih potencialov**, ki so tudi njegovo najmočnejše orodje pri premoščanju tako učnih kot vedenjskih težav v šoli, saj preko doseganja lastnega uspeha dokazano postanejo učenci uspešnejši tudi v vzpostavljanju relacij do vrstnikov, učiteljev in staršev.

Kako lahko učitelj **upoštevava različnost**⁶:

- naj dovoli učencem, da dokončajo nalogo na svoj način (eni bodo potrebovali več časa, drugi dodatne dejavnosti),
- učencem dovoli izbiro kraja in načina reševanja naloge (sam, s sošolcem...),
- spodbuja pomoč med sošolci,
- uporablja naj metodo postopnega prikaza, da začno učenci samostojno delati na tisti stopnji predstavitve, na kateri se čutijo najbolj sposobne,
- uporablja naj stopničasto reševanje, pri katerem naj ne dokonča naloge, ampak se umakne takoj, ko se učenci osamosvojijo in pomagata le posameznikom,
- spodbuja naj sodelovalno učenje, učenje drug drugega,
- prilagodi zahteve učencem (počasnejši rešijo vsako drugo ali tretje vprašanje, napišejo en odstavek namesto spisa),
- uporablja naj metode spodbujanja, ki so posebej prilagojene učencem s težavami (preoblikuje vprašanja, da lahko odgovarjajo samo z da ali ne, ostali razred pa z odprtini vprašanji,
- pogovori se, poišče in prikaže različne načne odgovarjanja na vprašanja,
- ko da navodila, jih poenostavljeno ponovi za učence z učnimi težavami.

Da bi se mogel proces poučevanja kar najbolje odvijati, je pomembno ustvarjanje kreativnega vzdušja tako v delovanju celotne šole kot tudi samega razreda. **V**

---

⁶ Paterson K. (2008). *55 izzivov poučevanja*. Ljubljana. Rokus

spodbudnem, pozitivnem vzdušju, kjer vsi stremimo k dosegu določenega cilja - pri čemer vsak sledi svoji poti, začrtani z lastnimi sposobnostmi in talenti - je učenje kreativen proces, kjer se učenci doživljajo kot soustvarjalci v tem procesu, zaradi česar je višja tudi njihova motivacija za delo, kaže pa se tudi na višjih doseženih rezultatih dela.

Učitelj naj bo človek, ki zna z učencem deliti tako trenutke njegovega veselja ob doseženem dobrem rezultatu, kot tudi rama, na katero se lahko učenec nasloni ob svojem razočaranju in doživljanju poraza. S tem postane učitelj za učenca človek, ki mu lahko zaupa, kjer mu je dovoljeno izraziti svoja čustva in ki ga sprejema takšnega, kot je. Tako se veselje učenca pomnoži in ga skupaj z njim doživlja tudi učitelj, kar je zanj kot pozitiven povratni učinek zadovoljstva ob poučevanju, kar mu zopet da višjo motivacijo za še večji trud v razredu. Ob tem, da učenec sme in zmore pred učiteljem, ki mu zaupa pokazati svojo žalost, razočaranje, jezo in druga negativna čustva, pa se le-ta ob empatičnem odzivu bistveno zmanjšajo, kar učencu olajša nadaljevanje dela, učitelju pri razumevanju stiske učenca, pri čemer učencu stisko pokaže kot izziv potreben pri njegovem napredovanju, če ga seveda zmore sprejeti, spopasti ter se iz njega učiti za svoje nadaljnje življenje. Šola mora biti prostor, kjer se učenci čutijo dovolj varne, da se učijo ob delanju in odpravljanju svojih napak.

Ob toliko, tako različnih in tako živahnih učencih, je zelo pomembno vzpostavljanje kar najbolj pozitivnega vzdušja v razredu. **Izrečene dobre misli, želje ob začetku pisanja šolskega testa, izrečeno zaupanje učitelja, da bo učenec kar najbolje pokazal, kar se je doma naučil pred preverjanjem znanja, dober učiteljev smisel za humor med podajanjem zahtevne šolske snovi ali obravnavanjem za učence neprijetne razredne problematike med razrednimi urami so lahko zares močni elementi, ki v učencih zmorejo zbuditi najboljše v njih.**

IZBOLJŠEVANJE VODENJA RAZREDA

Učinkovito učno okolje je jasno strukturirano, vloge, pričakovanja, obveznosti vseh v šoli sodelujočih so definirane in za vse sprejemljive.

Učence se aktivno in nadzorovano vključuje v načrtovanje, izvajanje in ocenjevanje napredka njihovega dela, da bi tudi sami poznali ključna znanja in se

naučili preverjanja in ocenjevanja lastnega znanja preden ga preveri učitelj. Na ta način bi sami prepoznali pomanjkljivo znanje in vrzeli skušali zapolniti.

Tako učitelji kot učenci se morajo zavzemati za implementacijo razrednih pravil, nekatera določi šola kot institucija, **razredna pravila**, ki morajo biti seveda podrejena vrednotam šole, pa lahko dogovorijo učitelji v sodelovanju z učenci. Dobra praksa kaže večjo upoštevanost zastavljenih pravil, če jih lahko učenci kadarkoli prebirajo (so obešena v matičnem razredu na vidnem mestu). Mnogo otrok, še več pa najstnikov, ni ravno navdušenih ob postavljanju pravil, zato je zelo pomembno, da **razumejo smiselnost pravil**. Pravil naj bo **toliko, da si jih lahko zapomnijo vsi učenci**. Napisana naj bodo **v preprostem, učencem razumljivem jeziku**. Kolikor je mogoče, naj bodo **napisana pozitivno** (ne v obliki prepovedi) in za različne situacije v razredu – raven odnosov, učenja, sodelovanja itd. Z učencem, ki zbuja pozornost na negativen način naj se učitelj pogovarja tako, kot da se že vede tako, kot si želi, da bi se. Prav tako se je potrebno z učenci na začetku šolskega leta dogovoriti za posledice ob njihovem neupoštevanju pravil.

Zelo pomembno pri učiteljevem vodenju v razredu je **uporaba učinkovitih strategij za zmanjševanje vedenjskih odklonov učencev**, ki zmanjšujejo tako motivacijo in zbranost med učenci, kot poslabšujejo odnose med sošolci in med učitelji in učenci ter končno vodijo tudi do slabših šolskih ocen. Pri tem mora **učitelj najprej zelo dobro poznati vsakega učenca, predvsem njegova močna področja, da bi mogel preko spodbujanja le-teh posredno zmanjšati ali odpraviti njegova manj sprejemljiva vedenja v razredu**. Ob tem je ključnega pomena sodelovanje med vsemi učitelji in učenčevimi starši, da bi mogli preko **enotno delujoče vzgojne mreže** na učenca kar najbolj celostno in pozitivno vplivati.

IZBOLJŠEVANJE ŠOLSKE KULTURE IN KLIME

Kvaliteta ustanove oziroma klima šole se pogosto reflektira prav v odnosih med ljudmi na šoli, med učenci, učitelji in vodstvom šole. Najpomembnejši cilj šole je učenje. Učenje pa se uresničuje skozi dialog. Zato so za šolo dobri medsebojni odnosi oziroma ustrezna komunikacija ključnega pomena.

Šolska klima je predvsem **vzdušje v šoli**, počutje učiteljev in učencev na šoli, odnosi med njimi, način življenja šole, duh šole. Šolska klima je splet različnih dejavnikov, ki

dajejo šoli svojstven način delovanja in po katerem se posamezne šole razlikujejo med seboj.

Šolska klima je **psihološka karakteristika šole, ki jo loči od drugih in vpliva na obnašanje učiteljev in učencev**. Glede na to kakšna je klima, lahko napovemo uspešnost šole. Šolska klima je torej ključna dimenzija tako imenovanih človeških virov, ki jih ima šola. Miles (v Sergiovanni in Starratt, 1993)⁷ pravi, da če je v šoli pozitivna klima, je taka šola zdrava šola. Zdrava v tem pomenu, da ima jasne in sprejemljive cilje, ustrezno komunikacijo, enakomerno porazdeljeno moč ter je učinkovita pri uporabi človeških in materialnih virov. Zdrava šola reflektira občutek skupnosti, ki povezuje ljudi, občutek, da se imamo dobro med sodelavci.

Miles (v Sergiovanni in Starratt,1993)⁸ uporablja metaforo **zdrava šola** za tiste šole, kjer prevladuje dobra klima. Navaja **deset dimenzije zdrave šole**:

- usmerjenost na cilje kar pomeni, da mora imeti šola dosegljive in realne cilje, ki morajo biti skladni z zahtevami okolja,
- ustrezna komunikacija, ljudje imajo dostop do informacij, ki jih potrebujejo,
- optimalna razdelitev moči, kar pomeni, da podrejeni lahko vplivajo na nadrejene, odgovornost je porazdeljena,
- dobra izkoriščenost človeških potencialov,
- povezanost med ljudmi v ustanovi, pripadnost,
- visoka morala, zadovoljstvo, občutki sprejetosti in zaželenosti med sodelavci,
- inovativnost, ustvarjalnost zaposlenih,
- avtonomija, kar pomeni, da se posamezniki aktivno odzivajo na zahteve iz okolja,
- prilagodljivost in stabilnost ustanove,
- naravnost k reševanju problemov.

Vpliv šolske klime na uspešnost poučevanja se kaže v⁹:

- **fizičnem okolju, ki je prijazno za učenje:**
  - o manjše oziroma primerno število učencev v šoli,
  - o učenci se počutijo varno in udobno kjerkoli na področju šolskega prostora,

---

⁷ Sergiovanni, J. Thomas; Starratt, J.,Robert (1993). *Supervision – a redefinition*, McGraw Hill Book Co., Singapore. Str. 59

⁸ Sergiovanni, J. Thomas; Starratt, J.,Robert (1993). *Supervision – a redefinition*, McGraw Hill Book Co., Singapore. Str. 71

⁹ Best Practice Briefs, (2004), No. 31, str.3-4

- razredi so urejeni,
  - razredi so čisti in dobro vzdrževani,
  - ni veliko hrupa v šoli, ki bi motil delo učencev,
  - prostori namenjeni poučevanju in aktivnostim so primerni svojemu namenu,
  - razredi so dostopni in prijazni do učencev,
  - pedagoški delavci imajo zadosti kreativnih učnih pripomočkov.
- **Družbenem okolju, ki spodbuja komunikacijo in dobre odnose:**
- spodbudni odnosi med vsemi zaposlenimi in učenci. Aktivna komunikacija med učitelji in učenci. Kolegialnost učiteljev med seboj. Razredi so sestavljeni heterogeno. Starši in učitelji so partnerji v pedagoškem procesu,
  - odločitve se sklepajo v sodelovanju z učitelji,
  - zaposleni so odprti za predloge učencev, učenci imajo priložnost sodelovati pri sprejemanju odločitev,
  - zaposleni in učenci so usposobljeni za konstruktivno reševanje konfliktov.
- **Čustvenem okolju, ki spodbuja občutek pripadnosti in dviguje samospoštovanje**
- odnosi med učitelji, zaposlenimi in učenci so skrbeci, zaupni, spoštljivi,
  - učenci zaupajo učiteljem in zaposlenim,
  - morala med učitelji in zaposlenimi je visoka,
  - šola je odprta za različnost in sprejemajoča do različnih kultur,
  - učitelji, zaposleni in učenci spoštujejo vrednote drug drugega,
  - učitelji, zaposleni in učenci čutijo, da prispevajo k uspešnosti šole,
  - imajo občutek za skupnost. Vsi zaposleni, starši učencev in učenci spoštujejo šolo, kot izobraževalno ustanovo,
  - starši čutijo šolo kot toplo in spodbudno ter prostor, kamor se lahko obrnejo po pomoč za svoje otroke.
- **Izobraževalnem okolju, ki spodbuja učenje in izpolnitev samega sebe**
- poudarja se izobrazba, vendar se spoštujejo in spodbujajo vsi tipi inteligenc in kompetenc. Metode poučevanja spoštujejo različne poti doseganja znanja s strani učencev,
  - pričakovanja so visoka za vse učence. Vse spodbujajo k uspešnosti (pri čemer vsak tekmuje s samim seboj),
  - napredek se redno ovrednoti,

- rezultati ocenjevanja se takoj sporočijo učencem in staršem,
- rezultati ocenjevanj se uporabljajo za evalvacijo in izboljšanje procesa poučevanja,
- dosežki, izdelki se pohvalijo in nagradijo,
- učitelji so samozavestni, osebnostno zreli in strokovno usposobljeni, nenehno stremijo k profesionalnem zorenju.

Še nekaj enostavnih idej za izboljšanje šolske kulture:

- nagrajevanje učencev za ustrezna dobra vedenja,
- uvedba vrstniške in šolske mediacije, programov za preprečevanje in mirno reševanje sporov,
- spodbujanje sodelovanja in ne tekmovalnosti med učenci, vsi so zmagovalci,
- zagotavljanje, da ima vsak učenec vsaj enega odraslega na šoli za pomoč (tutorstvo) vključevanje učencev, zaposlenih in staršev v načrtovanje šolskih aktivnosti,
- nabiralnik za anonimna pisma učencev o potencialno nevarnih situacijah in za ustvarjanje idej o izboljšanju šolske klime,
- omogočiti proste prostore za druženje za čas pred ali po končanem pouku,
- razvijanje strategij za zagotavljanje varnosti med odmori, kosilom (več strukturiranih aktivnosti v tem času),
- uveljavljanje posledic neprimernih vedenj,
- večje število in boljša dostopnost šolskih svetovalnih delavcev,
- ustvarjanje več šolskih možnosti za sproščanje preveč intenzivnih negativnih čustev,
- manjše šole z manj učenci,
- zmanjšati število učencev na učitelja,
- sodelovanje celotnega šolskega tima,
- aktivnosti v manjših skupinah,
- omogočanje več in različnih možnosti sodelovanja pri izvenšolskih aktivnostih.

IZZIV PRIHODNOSTI – OBLIKOVANJE UČINKOVITEGA UČNEGA OKOLJA

Z *Zakonom o osnovi šoli* smo uvrstili učence z učnimi težavami med učence s posebnimi potrebami, zavzemajo celo največjo skupino učencev s posebnimi potrebami UPP. S to uvrstitvijo pa se je zakonodajalec tudi zavezal k ustrežnejši in pravočasni pomoči tem

učencem. Po Zakonu o osnovni šoli (1996, 12. člen) so le-te učencem z učnimi težavami dolžne prilagajati metode dela, jim zagotavljati različne oblike pomoči (dopolnilni, individualno ali skupinsko pomoč). Učenci z učnimi težavami imajo posebne vzgojno-izobraževalne potrebe, ki pa so mnogokrat posledica zanje neustreznega procesa poučevanja.

Kot vodilni in za učence z učnimi težavami najbolj uspešen koncept izobraževanja velja koncept inkluzije (vključevanja), ki posebej izpostavlja potrebo po prilagajanju učnega okolja otroku. Tako, kot se je nekoč v celoti osredotočalo na notranjo naravo posameznega učenca, se sedaj osredotoča na učno okolje, znotraj katerega se proces učenja tudi odvija.

Izhodišče vključujoče šole predstavlja **upoštevanje edinstvenosti vsakega učenca**, ki ga učitelji spodbujajo in mu omogočajo soustvarjanje vzgojno-izobraževalnega procesa, v katerem so v vseh fazah tudi dejavno soudeleženi in ga tudi bogatijo na njim smiselni in primeren način. S tem dobi vsak učenec priložnost, da se uspešno vključuje v družbo, upoštevajoč svoje sposobnosti, močna področja, znanje in vrednote.

Sveta in drugih učiteljev ne moremo spremeniti. **Lahko pa spremenimo svoj odnos do poučevanja, učencev in sodelavcev.** Poslanstvo učitelja je v pomoči učencu pri doseganju kar najvišje ravni znanja, pridobivanju osebnostne zrelosti in s tem tudi poklicnih kompetenc, kar jim bo pomagalo pri ustvarjanju boljšega življenja. Učitelj ima pomembno zaupano poslanstvo, da more soblikovati uspešne in srečne ljudi, če dodaja učencem potrebno moč za uresničevanje njihovih sanj.

Pozitivno vedenje je nalezljivo. Če se zmorejo šolski strokovnjaki, učitelji, svetovalni delavci in starši povezati v enotno delujočo vzgojno-izobraževalno mrežo, usmerjeno v maksimalen akademski in osebni napredek vsakega učenca, mu dajo zgled osebnih in spodbudnih odnosov. S tem vzpostavijo srčiko učinkovitega učnega okolja, ki je že dokazano ključni dejavnik napredka vseh učencev, toliko bolj učencev z učnimi težavami, ki potrebujejo še več pozitivnih spodbud na vseh področjih.

POVZETEK:

Spodbudno, v učenca in učenje naravnano, aktivno in učinkovito učno okolje je eden temeljnih dejavnikov učne uspešnosti vseh učencev, toliko bolj učencev z učnimi težavami, ki zaradi doživljanja posledic svojih primanjkljajev potrebujejo toliko več

razumevanja, spodbude, pozitivnega vzdušja ter učiteljev, ki pri učenju krepijo in izhajajo iz njihovih močnih področij. Lažje je ustvariti urejeno in ustvarjalno fizično okolje z najrazličnejšimi didaktičnimi pripomočki za kar najrazličnejše načine učenja, dosti težje pa je spreminjati šolski klimo, odnose v šoli, ki pa so ključnega pomena za sproščeno, a ustvarjalno delovno vzdušje, kjer je vsak povabljen prispevati svoj edinstveni delček k mozaiku neke snovi. Predstavljeni norveški model pedagoške analize učnega okolja je le eden od mnogih uspešnih projektov, ki dokazuje, da so rezultati kar najbolj optimalnega učnega okolja tako hvale vredni, da je vredno predvsem v izboljšanje odnosov na šoli, vložiti veliko truda.

KLJUČNE BESEDE:

Učno okolje, upoštevanje različnosti, aktivno poučevanje, kvalitetni medsebojni odnosi, osebnotna in profesionalna rast